

VALORI ALE CIVILIZAȚIEI ROMANE ÎN LUMEA DACILOR LIBERI DIN REGIUNILE EST-CARPATICE*

Ioan Mitrea

Despre istoria și civilizația dacilor liberi din secolele II-III, vreme în care cea mai mare parte a fostului stat dac a făcut parte din aria întinsă a Imperiului Roman, s-a scris mult în ultimele decenii. Bogata literatură de specialitate apărută a avut la bază, în primul rând, rezultatele unor ample și intense cercetări arheologice. În ansamblul acestor cercetări de un interes deosebit s-a bucurat și problematica privind istoria și civilizația dacilor liberi din regiunile est- carpatice, în secolele II-III¹.

Efortul științific de cunoaștere și remodelare a structurilor socio-economice, politice și culturale specifice lumii dacilor liberi din regiunile est-carpatic în secolele II-III, a dinamicii acestor structuri, a vizat, în mod firesc, și cunoașterea raporturilor dintre dacii liberi și lumea romană. În context s-au valorificat, chiar cu prioritate, și o serie de valori deosebite ale civilizației romane descoperite întâmplător în aria lumii dacilor liberi. În condițiile în care aceste descoperiri deosebite au fost valorificate în studii speciale, de natură monografică, precum și în

* Lucrare prezentată la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice „Arheologia mileniului I p.Chr.” ediția a II-a, cu tema: **Contextul cultural al evoluției populației geto-dace din teritoriul extracarpatic, secolele II-III p.Chr.**, organizată de Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești, 26-27 iulie, 2003.

¹ Din bogata listă de lucrări privind istoria și civilizația dacilor liberi din spațiul est-carpatic în secolele II-III d.Hr., menționăm: N. Gostar, **Situația Moldovei în timpul stăpânirii romane**, în *Studii și articole de istorie*, XIX, 1972, p.79.-87; Gh. Bichir, **Cultura carpică**, București, 1973; Virgil Mihăilescu- Bîrliba, **La monnaie romaine chez les daces orietaux**, București, 1980, p. 75-206, unde se prezintă moneda romană din spațiul est-carpatic în secolele II-III; Silviu Sanie, **Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n.-III e.n.)**, Iași, 1981; Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est- carpatic în secolele II-IV e.n.**, Iași, 1982; Ion Ioniță, Vasile Ursachi, **Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi**, Iași, 1988; Ioan Mitrea, **Noi contribuții arheologice la cunoașterea istoriei și civilizației dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II-III**, în *Carpica* XX, 1989, p.149-192; Mircea Ignat, **Dacii liberi din Moldova. Contribuții arheologice. Necropolele de la Podeni și Zvorâștea**, Iași, 1999; Ion Ioniță, **Dacii liberi din Moldova**, în *Istoria Românilor*, vol. II, București, 2001, p. 423-431; 458-459. În aceste lucrări este menționată și o bogată bibliografie privind istoria și civilizația dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II-III d.Hr.

importante lucrări de sinteză², ne putem întreba, în mod firesc, dacă se justifică o revenire asupra problematicii pe care o implică aceste descoperiri. Răspunsul, după părerea noastră, nu poate fi decât afirmativ.

În primul rând revenirea se justifică prin faptul că asemenea descoperiri, de o valoare excepțională, rețin mereu treaz interesul cercetărilor. Pe de altă parte semnificația unor asemenea descoperiri nu a fost analizată și prezentată, întotdeauna, la dimensiunile sale reale. Și nu în ultimul rând este de așteptat ca fiecare revenire să, adâncească cercetarea și în raport cu noile achiziții științifice, conturând mai clar locul și rolul unor asemenea valori ale civilizației romane în evoluția lumii și civilizației dacilor liberi.

Înainte de a proceda la prezentarea unor asemenea valori ale civilizației romane descoperite în aria lumii dacilor liberi, să ne reamintim, fie și sumar, care a fost situația în regiunile est-carpatice locuite de daci după războaiele din 101-102 și 105-106.

Este o certitudine faptul că romanii deși au cucerit teritoriul întregului stat dac condus de Decebal, nu au încorporat între fruntariile imperiului tot acest spațiu. Astăzi se cunosc destul de bine limitele teritoriilor geto-dacice cucerite și apoi stăpânite de romani la nordul Dunării³. În același timp, după discuții îndelungate, determinate în primul rând de insuficienta bază documentară, s-au precizat cu destulă certitudine și limitele de ansamblu ale stăpânirii romane în sudul spațiului est-carpatic⁴. Trecând peste unele aspecte de amănunt, menționăm că dacii liberi din regiunile est-carpatice au rămas stăpâni pe un întins teritoriu care la vest era delimitat de lanțul muntos al Carpaților Orientali, spre est de Nistru, iar limita nordică a acestei stăpâniri era marcată de descoperirile de tip Lipița, mergând pe malul stâng al Nistrului superior până spre Lvov. Cât privește granița de sud a dacilor liberi, și respectiv limita de nord a stăpânirii române, după terminarea războaielor daco-romane, aceasta urma un traseu care mergea din Valea Troțușului, pe linia Ploscuțeni-Stoicani-Prut-Leova-Copanca-limanul

² Ion Ioniță, **Relațiile dacilor liberi cu romanii, sarmații și germanii**, în **Istoria Românilor**, vol. II, București, 2001, p. 449-456.

³ D. Protase, **Teritoriile geto-dacice cucerite de romani în nordul Dunării**, în **Istoria Românilor**, vol. II, București, 2001, p. 36-41.

⁴ N. Gostar, **op.cit.**, în *SAI*, XIX, 1972, p. 80-86; Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi...**, p. 52-59; Idem, **Dacii liberi din Moldova**, în **Istoria Românilor**, vol. II, București, 2001, p. 423-431.

Nistrului⁵. Astăzi este acceptată ideea că linia valului Ploscuțeni-Stoicani marcată, imediat după terminarea războaielor dintre romani și daci, în teren doar prin „indicatoare” la suprafața solului⁶, separa teritoriul stăpânit efectiv de romani de acela al dacilor liberi. O modificare s-a produs în vremea domniei lui Hadrian, când în urma unor măsuri de repliere strategică a hotarelor imperiului la Dunărea de Jos, teritoriul stăpânit de romani în sudul spațiului est-carpatic a fost mai restrâns, granița nordică a stăpânirii efective romane fiind statornicită pe linia valului Șerbești-Tuluțești. Dar chiar și în noile condiții politico-militare vechea linie de frontieră, respectiv Ploscuțeni-Stoicani, a fost păstrată ca „limită a zonei de siguranță”⁷.

Din cele sumar prezentate rezultă că dacii continuă, după 105-106, să stăpânească cea mai mare parte din regiunile est-carpătice ale fostului stat condus de Decebal. În aceste condiții se pune întrebarea care au fost totuși urmările războaielor daco-romane și încorporării unor întinse regiuni din nordul Dunării în granițele Imperiului Roman, prin organizarea Provinciei Dacia și includerea altor teritorii în Moesia Inferior, asupra dacilor liberi?

Fără nici o îndoială, deși trăind în afara granițelor imperiului, dacii liberi din spațiul est-carpatic, precum și din alte regiuni, vor fi, în veacurile ce au urmat, influențați de civilizația romană. Procesul a fost firesc dacă avem în vedere amploarea consecințelor războaielor daco-romane care au determinat, pe spații întinse, nu numai schimbări în statutul politico-militar, dar și ample restructurări etno-culturale provocând, între altele de exemplu, și nașterea Culturii Tumulilor Carpatici⁸.

Prezența romană în sudul spațiului est-carpatic a fost un factor benefic, ce a influențat pozitiv evoluția societății locale, în fapt evoluția dacilor liberi. Trecând peste starea de tensiune provocată de războaiele daco-romane din 101-102 și 105-106, apoi de alte numeroase momente

⁵ Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi...**, p. 53; Silviu Sanie, **Moesia nord-dunăreană și pontică**, în **Istoria Rmânilor**, vol. II, 2001, p. 373-388.

⁶ Valul Ploscuțeni-Stoicani s-a realizat de către dacii liberi, respectiv la inițiativa carpilor, împotriva romanilor, abia în secolul al III-lea; cf. Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi...**, p. 85.

⁷ Ion Ioniță, **op.cit.**, p. 59; idem, **op.cit.**, în **Istoria Românilor**, vol. II, p. 423-424.

⁸ Virgil Mihăilescu-Bârliba, **Cultura Tumulilor Carpatici**, în **Romani și barbari la frontierele Daciei romane**, Zalău, 1997, p. 847-848.

de încordare ce au survenit în timp, pe parcursul celor aproape două secole de prezență efectivă romană în nordul Dunării, dacii liberi din spațiul est-carpatic, precum în general toți dacii rămași în regiuni neîncorporate în granițele Imperiului Roman, au rămas deschiși spre civilizația romană. Premisele unei asemenea deschideri, ce marca o nouă etapă în evoluția raporturilor daco-romane, fuseseră pregătite prin legăturile, preponderent economice, din secolele anterioare⁹.

Încă la vremea sa, pe baza unui volum restrâns de informații, mult îmbogățit în ultimele decenii prin cercetări arheologice, V. Pârvan observa că „deși romanii nu au ocupat Moldova în chip oficial, Traian însuși a fost acela care la Barboși... a întemeiat un castru foarte bine întărit, în care fură instalate nu numai trupe auxiliare, ci și un detașament din Classis Flavia Moesica... Împrejurul Barboșilor numeroși coloniști formară un territorium”¹⁰. Prin Moldova „trecea drumul ce lega în modul cel mai direct orașele romane ale Sciției Minore de Dacia Orientală”, precum și „marele drum care de la Olbia ducea prin Tyras, peste Basarabia și peste Moldova, drept în Transilvania”¹¹. Iar într-o altă lucrare V. Pârvan sublinia că „pe căile Siretului, Buzăului... treceau la deal și la vale trupe romane, negustori romană, țărani daco-romani și viața dacică, până în adâncurile ei, fără zgomot și fără pompă se face viață romană”¹². Firește că toată această atmosferă, impulsionată de prezența romană și în sudul Moldovei, va influența pozitiv evoluția dacilor liberi de la est de Carpați.

S-a remarcat, pe bună dreptate, că limesul din sudul Moldovei, cu toate componentele sale civile și militare a reprezentat zona prin care au pătruns cele mai puternice influențe romane, care nu s-au răsfrânt doar asupra ținuturilor limitrofe din sud ci și asupra întregului spațiu locuit de dacii liberi la est de Carpați¹³. Deși nu avem suficiente argumente, este totuși de presupus că dacii liberi din spațiul est-carpatic au păstrat legături strânse și permanente cu dacii rămași în granițele provinciei

⁹ I. Glodariu, **Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană**, Cluj, 1974; C. C. Petolescu, **Dacia și Imperiul Roman de la Burebista până la sfârșitul antichității**, București, 2000, p. 7-75.

¹⁰ V. Pârvan, **Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-dunărene**, ediția Radu Vulpe, București, 1957, p. 169.

¹¹ **Ibidem.**

¹² V. Pârvan, **Începuturile vieții romane la gurile Dunării**, București, 1923, p. 223.

¹³ Ion Ioniță, **op. cit.**, în **Istoria Românilor**, vol. II, București, 2001, p. 430.

romane Dacia și că pe această cale, evident nu în toate momentele suficient de stimulatoare, vor fi pătruns la est de Carpați importante produse de factură romană. Precum „barbarii” din alte regiuni ale Europei, și dacii liberi au fost beneficiarii influenței exercitate de Roma, dincolo de granițele imperiului, ale integrării lor în ceea ce s-a numit o formulă consacrată deja, „granițele invizibile ale Imperiului Roman”¹⁴.

Dinspre lumea romană, mai ales prin sudul Moldovei stăpânit de romani și dominat de centrul roman de la Barboși-Galați¹⁵, au pătruns în secolele II-III în sânul comunităților de daci liberi numeroase și importante bunuri de factură romană. Materiale de factură romană, de la monede la ceramică, podoabe, obiecte de port etc., descoperite în aria lumii dacilor liberi de la est de Carpați au fost prezentate în numeroase lucrări de specialitate¹⁶.

După cum s-a remarcat deseori cele mai numeroase și importante produse de factură romană descoperite în lumea dacilor liberi la est de Carpați, au fost găsite în regiunea subcarpatică și Podișul Central Moldovenesc. În acest areal avem în fapt și cea mai numeroasă populație dacică, în acest spațiu au fost descoperite cele mai importante așezări și necropole din secolele II-III, aici s-au afirmat *carpii*, cea mai importantă semintie a dacilor liberi.

În aria centrală a lumii dacilor liberi de la est de Carpați au fost descoperite, întâmplător, ca în foarte multe cazuri din diverse epoci ale antichității, două tezaure romane de valoare excepțională¹⁷. Prezența acestor tezaure în teritoriul dacilor liberi are multiple semnificații, dând noi dimensiuni relațiilor dintre dacii liberi și romani, și nu în ultimul rând dând noi valențe considerațiilor privind evoluția lumii și civilizației dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II-III.

Cele două tezaure, de valoare excepțională, au fost descoperite la Măgura-Bacău, respectiv la Muncelul de Sus, jud. Iași.

¹⁴ I. Nestor, **Sfârșitul lunii antice și „barbarii”**, în *Aluta*, 1971, p. 119-127; V.M. Zubar', **Severnij Pont i Rimskaja Imperija**, Kiev, 1998.

¹⁵ Silviu Sanie, **Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n.-III e.n.)**, Iași, 1981, passim.

¹⁶ Vezi lucrările citate, mai sus, la nota nr. 1.

¹⁷ Am revenit, cu acest prilej, pe scurt, asupra celor două tezaure romane, întrucât studiile în care au fost valorificate științific inițial, sunt cuprinse în reviste de specialitate având un tiraj redus, astăzi fiind greu accesibile tinerilor cercetători și cu atât mai mult numeroșilor iubitori de istorie.

La Măgura-Bacău, în aprilie 1976, a fost descoperit întâmplător, într-un vas ceramic, lucrat la roată, din pastă fină cenușie, un tezaur de monede romane imperiale (Fig. 1), din care s-au recuperat 2830 de exemplare¹⁸. Cele 2830 de monede romane imperiale, în greutate totală de 9290g înainte de curățire și 9075,17 g după, se eșalonează în timp pe o durată, cuprinsă între domnia lui Augustus (emisiune din anii 2 î.Hr. – 4? d. Hr.) și cea a lui Septimiu Severus (emisiuni din anii 196-197 d.Hr.). Repartizarea celor 2830 de monede recuperate¹⁹ este vizibil neuniformă și anume: Augustus 1, Nero 19, Galba 5, Otho 9, Vitellius 17, Vespasianus 329, Titus 73, Domitianus 90, Nerva 43, Traianus 623, Hadrianus 579, Antonius Pius 616, Marcus Aurelius 343, Commodus 74, Clodius Albinus 1, Septimius Severus 7 și 1 neidentificată. După cum se observă masa principală a monedelor se plasează în perioada Traianus-Marcus Aurelius (cu 76,36% din totalul monedelor). Din totalul celor 2830 de monede, 2828 sunt denari, iar două monede sunt drahme, una bătută în vremea lui Traian, iar a doua în vremea lui Hadrianus. Marea majoritate a denarilor, respectiv 2827 au fost emiși în monetăriile Romei, iar un denar, de la Septimius Severus a fost bătut, în anii 194-195, la Emesa. Cele două drahme din tezaur au fost emise în regiunile răsăritene ale imperiului, respectiv drahma din timpul lui Traian a fost bătută în monetăria de la Caesarea Cappadociei, iar drahma din vremea lui Hadrianus a fost bătută în monetăria de la Amisos Ponti. Marea majoritate a monedelor au fost realizate dintr-un argint bun, un aliaj de calitate, și prezintă o uzură vizibilă la cca. 70% dintre piese, dovadă a unei circulații îndelungate și intense.

Tezaurul a fost alcătuit într-o perioadă de devalorizare, ca și alte depozite de teaurizare, și a ajuns la un moment dat, probabil la începutul secolului al III-lea, în lumea dacilor liberi. Deși în general se consideră că asemenea tezaure au ajuns în lumea dacilor liberi, respectiv a carpilor,

¹⁸ Virgil Mihăilescu-Bîrliiba, Ion Mitrea, **Tezaurul de la Măgura**, lucrare editată de Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău, *Bibliotheca Carpicae*, I, 1977, 79 p. text + 26 planșe. Toate datele privind tezaurul de la Măgura au fost preluate din această lucrare. Întregul tezaur se află în colecțiile Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, vasul având nr. inv. 14551/1976, iar monedele sunt inventariate de la nr. 14552 la nr. 17382/1976.

¹⁹ După informațiile primite în timp, după publicarea tezaurului, putem aprecia că cel puțin 10-15 monede au ajuns la câteva persoane, care le-au reținut și ulterior „valorificat” în diverse moduri.

pe cale comercială sau prin intermediul stipendiilor și prăzilor, noi apreciem că în cazul de față calea cea mai probabilă prin care această importantă masă monetară a ajuns în spațiul est-carpatic a fost calea stipendiilor. Proprietar a cel puțin 2830 de monede romane imperiale, în greutate totală de peste 9 kg. de argint bun, nu putea fi decât o căpetenie a dacilor liberi, respectiv a carpilor, de cel mai înalt rang. Tezaurul de la Măgura-Bacău, cel mai mare tezaur de denari romani imperiali din spațiul est-carpatic – recuperat și valorificat științific până acum – a fost proprietatea unei importante căpetenii, probabil un rege, al unei formațiuni statale din regiunea de la confluența Bistriței cu Siretul. Numărul mare de așezări carpice din Valea Bistriței și Valea Siretului Mijlociu, îndeosebi din regiunea de confluență a celor două râuri face posibilă existența unei asemenea formațiuni politico-militare. Asemenea formațiuni teritoriale apărute prin destrămarea statului dac din vremea lui Decebal au fost luate în considerație de mai mulți cercetători²⁰. Îngroparea tezaurului de la Măgura-Bacău a avut loc, probabil, la un moment dinspre jumătatea secolului al III-lea, când evenimentele tulburi l-au silit pe proprietar să-l ascundă.

Al doilea tezaur, de la Muncelul de Sus²¹, de o valoare deosebită, a fost descoperit tot întâmplător în toamna anului 1972. Era compus din șapte vase din argint, din care șase vase întregi sau fragmentare au fost recuperate²². Descoperirea s-a făcut într-o zonă bogată în antichități. Dincolo de faptul că în această microregiune au fost semnalate mai multe așezări ale dacilor liberi, respectiv ale carpilor, în apropierea locului unde s-a găsit tezaurul de vase din argint s-au descoperit și trei tezaure cu monede romane imperiale²³.

²⁰ Ion Ioniță, **Din istoria și civilizația dacilor liberi...**, p. 80. Ion Ioniță stabilește patru asemenea formațiuni teritoriale. Prima în Podișul Sucevei, a doua în zona de confluență a Moldovei cu Siretul, a treia în bazinul cursului inferior al Bistriței, iar a patra în stânga cursului mijlociu al Siretului, între confluența cu Moldova și Bistrița.

²¹ Virgil Mihăilescu-Bârliba și Ioan Mitrea, **Tezaurul de vase romane de la Muncelul de Sus**, în *Carpica*, X, 1978, p. 163-177; idem, **Le trésor de vases romains de Muncelul de Sus**, în *Dacia*, N.S., XXII, 1978, p. 201-212. Toate datele privind tezaurul de vase romane de la Muncelul de Sus au fost preluate din aceste lucrări.

²² După achiziționarea tezaurului, care a intrat în colecțiile Muzeului de Istorie din Piatra Neamț (de la nr. inv. 4511 la nr. inv. 4516/1976), am aflat că o cupă a ajuns tocmai la Hunedoara, în posesia unui „amator de antichități”, născut la Muncelul de Sus.

²³ Ion Ioniță, **op.cit.**, p. 83-84. Unul din tezaurele de monede romane imperiale, descoperit în 1974, adăpostit într-un „coif” roman de argint, după informațiile furnizate

Cele șase vase care formează tezaurul de la Muncelul de Sus au fost confecționate dintr-un aliaj de argint cu un titlu ce variază între 750‰ și 800‰ și formează un ansamblu, constituind un serviciu de vin. Din acest ansamblu de vase au făcut parte: o caserolă, din care s-a descoperit și recuperat doar mânerul cu marginea superioară a vasului (Fig. 2/4), patru cupe întregi din argint (Fig. 2/1, 2; Fig. 3 și Fig. 4), frumos ornamentate, și un fragment dintr-un vas de mari dimensiuni, probabil un bol semisferic sau concav (Fig. 2/3), din care vinul se împărțea în cupe. Mai trebuie menționat că pe lângă faptul că toate piesele au fost confecționate dintr-un aliaj de argint bun, mânerul caserolei era ornamentat pe discul terminal cu două cercuri concentrice perlate, formate din 50 și respectiv 72 de perle inegale, din argint îmbrăcate cu aur. Alte două șiruri de perle îmbrăcate cu aur mărginesc un thyrsus așezat longitudinal pe mijlocul mânerului.

Analiza pieselor ce constituie tezaurul de la Muncelul de Sus a arătat că acestea au fost confecționate la date diferite, într-un interval mare de timp, care începe cu a doua jumătate a secolului I d.Hr. și se încheie cel mai târziu la începutul secolului al III-lea d.Hr. Piesele din tezaur au fost confecționate în diferite ateliere, răspândite din vestul până în estul Imperiului Roman. Având în vedere data și locul confecționării diferitelor piese din tezaur putem conchide că „serviciul de vin” în cauză are o compoziție eterogenă atât în ceea ce privește datarea cât și originea, respectiv atelierele din care provin aceste piese. Ceea ce putem afirma cu certitudine este că ne aflăm în fața unui splendid ansamblu de vase produse în atelierele romane.

Ca și în cazul tezaurului de monede romane imperiale de la Măgura-Bacău, tezaurul de vase romane din argint de la Muncelul de Sus a ajuns ca stipendium în proprietatea unei căpetenii locale, unui conducător al formațiunii teritoriale din regiunile de la confluența Moldovei cu Siretul. O asemenea concluzie a fost formulată și de alți cercetători²⁴. Ajuns în proprietatea unui conducător al formațiunii teritoriale carpice de la confluența Moldovei cu Siretul, probabil spre jumătatea secolului al III-lea, când puterea carpilor, după izvoarele scrise, era în plină ascensiune, tezaurul de la Muncelul de Sus a fost

de regretatul N. N. Pușcașu de la Muzeul de istorie a Moldovei din Iași, este posibil să reprezinte de fapt partea inferioară a caserolei recuperate de noi.

²⁴ Ion Ioniță, **op.cit.**, p. 80.

ascuns în pământ cândva pe la jumătatea secolului al III-lea, când proprietarul a fost nevoit să-și ia măsuri de siguranță în fața unor evenimente tulburi.

Cu remarcă necesară că tezaurul de la Muncelu de Sus reprezintă singura descoperire de acest fel făcută până acum în spațiul vechii Dacii, constituind un unicat pentru această zonă a Europei, să conchidem că alături de tezaurul de monede romane imperiale de la Măgura-Bacău, și alte numeroase tezaure monetare mai mici, reflectă nivelul raporturilor dintre dacii liberi și Imperiul Roman în cursul secolului al III-lea. Cele două valoroase tezaure romane probează deschiderea și interesul lumii dacice pentru civilizația romană. Pe de altă parte, cele două tezaure întăresc presupunerea că cel puțin în anumite regiuni ale teritoriului locuit de dacii liberi au putut exista formațiuni teritoriale de tip statal, cărora romanii le acordau o atenție deosebită.

Localizarea acestor formațiuni teritoriale într-un loc de la confluența Bistriței cu Siretul și respectiv de la confluența Moldovei cu Siretul nu este deloc întâmplătoare. În aceste locuri deosebit de favorabile și înainte de cucerirea romană și mai târziu în evul mediu au existat centre economice, politice, culturale și administrative importante. Să ne amintim că puțin mai la sud de confluența Moldovei cu Siretul a existat importanta cetate dacică de la Brad (probabil Zargidava antică), la sud de confluența Bistriței cu Siretul a fost descoperită cetatea dacică de la Răcătău (probabil Tamasidava antică), iar mai jos de confluența Troțușului cu Siretul a fost importanta cetate dacică de la Poiana (probabil antica Piroboridava). În evul mediu, la confluența râurilor amintite și, respectiv la intersecția drumurilor comerciale de pe văile acestor râuri, s-au născut orașele Roman, Bacău și Adjutul Vechi.

Cele două importante tezaure prezentate, alături de alte numeroase produse de factură romană răspândite pe teritoriul locuit de dacii liberi de la est de Carpați în secolele II-III, conturează cu mai multă claritate dialogul interactiv, creator, întrerupt uneori de momente conflictuale, dintre dacii liberi și romani.

Aflați într-o situație mai puțin favorabilă, față de dacii liberi de la sud de Carpați de exemplu, și dacii liberi din spațiul est-carpatic s-au arătat deschiși față de civilizația romană, adoptând numeroase valori ale acesteia.

Deși nu putem vorbi de romanizarea comunităților de daci liberi din regiunile est-carpătice în secolele II-III, permanentele legături cu

lumea romană, focarul de romanitate din sudul Moldovei stăpânit efectiv de romani, prezența a numeroase produse aparținând civilizației materiale romane, între care și cele două importante tezaure de la Măgura-Bacău și Muncelul de Sus, au pregătit terenul pentru romanizarea acestor comunități autohtone în cursul veacurilor IV-VI, dovedind că și spațiul est-carpatic, în ansamblul său, a făcut parte din aria largă a romanității orientale, respectiv din aria formării poporului român.

Fig. 1. Măgura-Bacău. Vasul cu monede și un lot de denari din tezaur

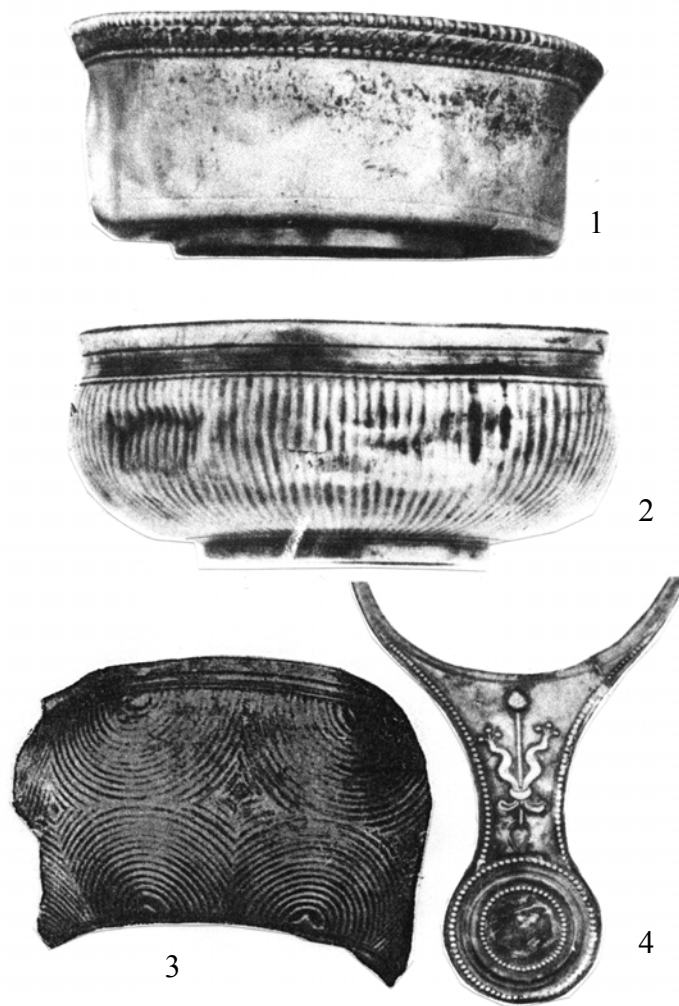

Fig. 2 Muncelul de Sus. Cupe (1-2), fragment de bol (3) și fragment de caserolă (4), din argint

Fig. 3 Muncelul de Sus. Cupa nr. 2, cu decorul desfășurat (1-3)

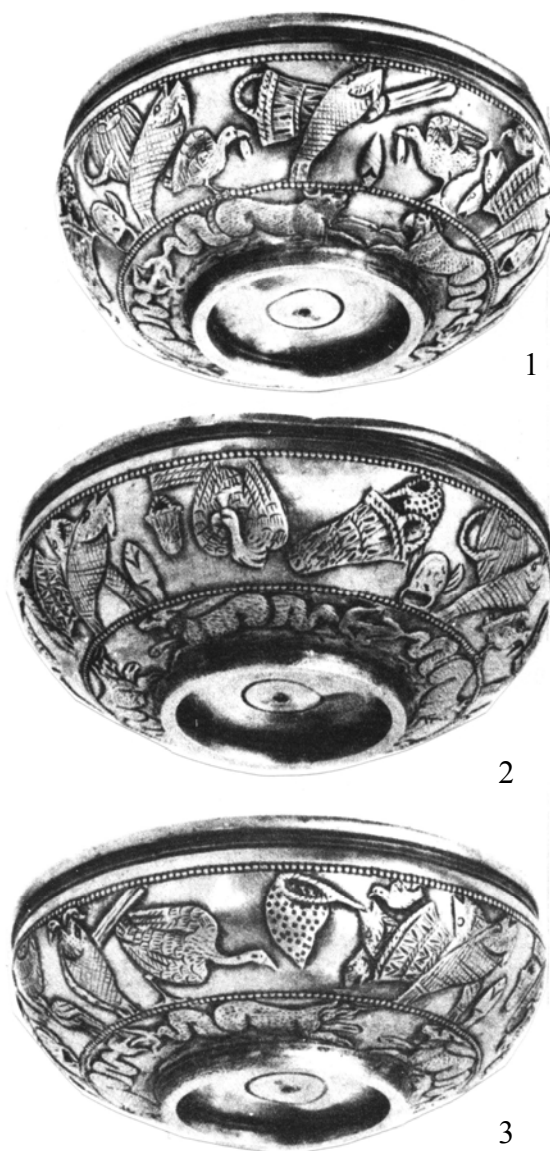

Fig. 4. Muncelul de Sus. Cupa nr. 3, cu decorul desfășurat (1-3)